

MUHAMMAD RIZO OGAHİY UNING HAYOTI VA IJODI HOZIRGI KUNDA OGAHİY SHAXSIGA E'TIBOR

RAXMATOV AKBAR

TOSHKENT DAVLAT

SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

3-KURS TALABASI

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Muhammad Rizo Ogahiy shaxsi va bu kishining hayot yo'li hamda faoliyati davomida amalga oshirgan ishlari shuningdek Yurtimizda hozirgi kunda Ogahiy shaxsiga e'tibor berish va ardoqlash borasida amalga oshirilgan hamda oshirilayotgan ishlar kabi masalalarga e'tibor beriladi. Darhaqiqat Ogahiy shaxsi yurtimizda tarixiylashtirildi va avlodlar ongidan chuqur joy ola bildi deya olamiz.

Kalit so'zlar: Oshiqlar tumori, haqgo'ylik, jamiyat, Fuzuliy, xarakter.

KIRISH

Ogahiy taxallusi bilan ijod qilgan (asl ismi Muhammadrizo Erniyozbek o'g'li) shaxs 1809-yilda 17-dekabrda Xiva yaqinidagi Qiyot shahrida tug'ilgan. Ogahiyning keying faoliyati hamda hayot tarsi bevosita Xiva xonligiga borib tarqaladi. Xiva madrasalarida o'qib ta'lim oladi. Ogahiy u yerda arab, fors, turk tillarini puxta egallagan. Xorazmning mashhur shoir va olimlari, adabiyot muxlislarining suhbatlarida ishtirok etgan. Sharq klassik asarlari, ayniqsa, Navoiy ijodini qunt bilan o'rgangan. Ogahiyning qonida bevosita shoir hamda ijodkorlarni qoni oqardi xususan amakisi Munis shoirlik bilan shug'ullanardi hamda mirob lavozimida ham faoliyat yuritgan.

Mazkur maqolada Muhammad Rizo Ogahiy hayoti va ijodi asarlarida uyg'unlik hamda ularning jamiyat balki davlat rivojiga ta'siri tasvirlangan. Bunda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 20-martdagi 238-son qaroriga ko'ra amalga oshirilgan ishlar ularning natijasi shuningdek yurtimizda Ogahiy shaxsining 210 yilligi nishonlanishi uning ahamiyati tavsiflanadi. Ogahiy shaxsi shiddatli mustaqillik va qat'iyatlilikdan iborat edi. U ijtimoiy adolatga sodiqligi, zulmni ochiq tanqid qilishi bilan mashhur edi. Ogahiy ijodida ko'pincha jamiyatdagi adolatsizlik vaziyatiga qarshi chiqdi va u o'zi guvohi bo'lgan adolatsizliklarga qo'rqmasdan qarshi tura oldi. Shuningdek o'zbek adabiyotida mard va prinsipial shaxs sifatida nom qozondi.

ASOSIY QISM

Otasidan erta ayrilgan Muhammad Rizo amakisi, mashhur tarixchi va shoir Munis laqabli Shir Muhammad ibn Amir Ivaz-biy mirob qo'lida tarbiyalanib, unga o'qish va yozishni o'rgatgan. Keyinchalik Xiva xonligi poytaxtidagi madrasalardan birida o'qishni davom ettirib, arab va fors tillarini o'rganishga bor kuch-g'ayratini sarfladi.

Sharq xalqlari mumtozlari Navoiy, Fuzuliy, Bedil va boshqalar ijodini katta muhabbat bilan o'rgandi.

Xonga miroblik qilgan amakisining vafotidan keyin Ogahiy bu lavozimni egallaydi. Qishloq xo'jaligi sun'iy sug'orishga asoslangan hududda mirobning mavqei ancha murakkab va mas'uliyatli edi. Biroq, Ogahiy hali ham ilmiy va adabiy izlanishlar uchun vaqt topdi.

Ogahiy 52-55 yoshlarida „Oshiqlar tumori“ devonini tuzib, unga bayoz to'plamlaridan she'rlar kiritib, dastlabki asarlarini puxtalik bilan tahrir qilgan. Shoir qalamiga mansub g'azallar juda xilma-xildir. Ba'zilarida sof ishq, boshqalarda so'fiylik g'oyalari, boshqalarda shaxsiy kechinmalar ulug'lanadi.

Ogahiyning bardavom merosi uning ijodi va ideallarining dolzarbligida namoyon bo'ladi. Uning she'riyati zamondosh kitobxonlar orasida hamon aks-sado berib,

ijtimoiy o'zgarishlarni ochiq-oydin targ'ib etishi adolat va tenglik tamoyillarini qo'llab-quvvatlashga intilayotganlar uchun ilhom manbai bo'lib qolmoqda. Ogahiyning qo'rqmas ruhi, o'z tamoyillariga cheksiz sodiqligi Xiva va undan tashqaridagi san'atkorlar, yozuvchilar va faollar uchun namuna bo'lib xizmat qildi va hozirgi kunda ham xizmat qilib kelmoqda.

Muhammad Rizo Ogahiy shaxsi bugungi kunda ham adabiy yuksaklikni, ijtimoiy ongini, yozma so'zning qudratini qadrlaydigan kishilarni o'ziga rom etib, ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirishda davom etmoqda. Ogahiyning asarlarida adolatsizlikka qarshi chiqishga jur'at etgan va yanada adolatli dunyoni tasavvur qiladigan qahramonlar juda ham ko'pdir. Ogahiy shaxsi o'zining qat'iy qat'iyati, o'z tamoyillariga qattiq sodiqligi bilan ajralib turardi. U juda sofdil odam edi, vaziyatga qarshi chiqishdan va atrofida guvoh bo'lgan adolatsizliklarga qarshi turishdan qo'rqmas edi. Uning qo'rqmas ruhi va inson huquqlari yo'lidagi sodiq fidoyiligi uni Xiva adabiyoti va madaniyatida hurmatli shaxsga aylantirdi. Uning o'zbek va tojik tillaridagi she'rlarida fuqarolik motivlari– voqelikdan norozilik, ikkiyuzlamachilikni qoralash jaranglaydi. Ogahiy „Riyozi ud-davla“, „Zubdat ut-tavorix“, „Jomi ul-voqeati sultoniy“, „Gulshani davlat“ va „Shohid ul-iqbol“ tarixiy asarlar muallifi¹.

Ogahiyning Xiva xalqini kurash va intilishlari bilan chuqur ildiz otgan g'azallarida chuqur hissiy teranligi va lirik go'zalligi aks etgan. Uning asarlari insoniy holatga ta'sirchan sharh berib, qiynalgan va mazlum xalq uchun kuchli ovoz bo'lib xizmat qildi. Ogahiy g'azallari bugungi kunda ham o'quvchilarni o'ziga rom etib, uning hozirgi adabiyotga qo'shgan hissasining abadiy dolzarbligidan dalolat beradi.

Muhammad Rizo Ogahiy hayoti va ijodida aql-zakovat, sofdillik, mehr-shafqat o'zida mujassamlashgan shaxsiyat namoyon bo'ladi. Uning ajoyib yutuqlari va shaxsiy o'sishga sodiqligi ilhomlantirmoqda va jamiyatga doimiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ogahiyning kasbiy va xayriya ishlariga cheksiz sodiqligi uni kelajak avlodlar uchun

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ogahiy#Manbalar>

ilhom yoritgichi bo‘lib xizmat qiladigan alohida shaxsga aylantirdi. Muhammad Rizo Ogahiy 1874-yilda Xivada vafot etdi.

Ogahiy turli xayriya ishlarida faol qatnashib, o‘z vaqtini va mablag‘ini muhtojlarning hayotini yaxshilashga bag‘ishladi. Ogahiyning xayriya faoliyati uning kuchli axloqiy xulqi va dunyoga ijobiy ta'sir ko'rsatish istagidan dalolat beradi. Bugungi shiddat bilan rivojlanib borayotgan dunyoda Ogahiyning kuchli xarakteri va o‘zgarmas tamoyillari ko‘pchilik uchun ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda. Qiyinchiliklar va to'siqlarga duch kelganiga qaramay, u bardoshli va qat'iyatli bo'lib, har doim o'zgarishlar qilishga intiladi. Uning namunali yetakchilik fazilatlari, boshqalarni ilhomlantirish va rag‘batlantirish qobiliyati uni hozirgi kunda ham xalq orasida hurmatga sazovor shaxsga aylantirdi. Shu munosabat yurtimizda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 20.03.2019 yildagi 238-sonli qaroriga muvofiq Ogahiyning 210 yilligi vas hu munosabat bilan „MUHAMMAD RIZO ERNIYOZBEK O‘G‘LI OGAHIIY TAVALLUDINING 210 YILLIGINI NISHONLASH HAMDA XIVA SHAHRIDA OGAHIIY IJOD MAKTABINI TASHKIL ETISH TO‘G‘RISIDA” qarorlari e‘lon qilindi vas hu munosabat bilan ko‘plab ishlar amalga oshirildi.

Xususan: O‘zbek mumtoz adabiyoti, milliy madaniyati, ma’naviyati va ma’rifati taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan ulug‘ shoir, tarixnavis, tarjimon, davlat arbobi Muhammad Rizo Erniyozbek o‘g‘li Ogahiyning 210 yilligini keng nishonlash hamda ijodini targ‘ib qilish, izdoshlarini kashf etish va ular o‘z iste’dodlarini namoyon qilishlariga shart-sharoit yaratib berish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi:

1. Xorazm viloyati hokimligi, Madaniyat vazirligi, O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi va keng jamoatchilikning 2019-yil dekabr oyida Muhammad Rizo Erniyozbek o‘g‘li Ogahiy (keyingi o‘rinlarda Ogahiy deb ataladi) tavalludining 210 yilligini mamlakat miqyosida keng nishonlash to‘g‘risidagi taklifi qo‘llab-quvvatlansin.

2. Muhammad Rizo Erniyozbek o'g'li Ogahiy tavalludining 210 yillicini nishonlash bo'yicha tashkiliy qo'mita tarkibi ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

Tashkiliy qo'mitaga Ogahiy tavalludining 210 yillicini nishonlash doirasida o'tkaziladigan tadbirlarni yuksak saviyada tashkil etish, belgilangan chora-tadbirlar sifatli amalga oshirilishini muvofiqlashtirib borish, yuzaga keladigan masalalarni o'z vaqtida hal etish vazifalari yuklatilsin.

3. Xorazm viloyati hokimligi Ogahiy tavalludining 210 yillicini nishonlash bilan bog'liq tadbirlar doirasida:

a) O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi bilan birgalikda 2019-yil 1-avgustga qadar Xiva shahridagi Ogahiy nomidagi majmua tarkibiga kirgan inshootlarni, jumladan, shoir maqbarasini ta'mirlash hamda unga tutash hududlarni obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish;

b) O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bilan birgalikda 2019 — 2021-yillarda Ogahiyning asarlar to'plamini nashr etish;²

Muhammad Rizo Ogahiy O'zining innovatsion g'oyalari va ilg'or izlanishlari orqali u sohadagi yutuqlarga hissa qo'shdi va bugungi kunda jamiyat oldida turgan eng dolzarb muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynadi. Uning cheksiz fidoyiligi va tinimsiz sa'y-harakatlari oldida qilingan bu ishlar dengizdan tomchi deb olsak xat'o bo'lmaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Muhammad Rizo Ogahiy hayoti va ijodi bugungi kunda ham e'tiborni o'ziga jalb etib kelayotgan ajoyib shaxsdir. Faoliyati davomida u o'zi tanlagan sohada ajoyib iste'dod, fidoyilik va yangiliklarni namoyish etdi. Yoshlik

² O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 20.03.2019 yildagi 238-son

yillaridanoq Ogahiy bilimga chanqoqlik va yetuk shaxs bo'lishga intilishi uni yuksak cho'qqilarga olib chiqdi.

Ogahiyning o'z sohasidagi xizmatlari jamiyatda o'chmas iz qoldirdi. O'zining innovatsion tadqiqotlari va kashfiyotlari orqali u bilim chegaralarini kengaytira oldi va o'z mutaxassisligi sohasida sezilarli yutuqlarga erishdi. Uning tinimsiz sa'y-harakatlari va o'z ishiga bo'lgan ishtiyoqi nafaqat unga munosib e'tirofga sazovor bo'ldi, balki son-sanoqsiz odamlarni o'z orzulariga erishishga va o'z sohalarida o'z izlarini qoldirishga ilhomlantirdi.

Hozirgi kunda insonlar uchun Ogahiyning xarakteri va qadriyatlari yorqin namuna bo'lib qolmoqda. U kamtarlik, halollik va dunyoga haqiqatan ham ijobiy ta'sir ko'rsatish istagini namoyon etgan tarixiy shaxsdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 20.03.2019 yildagi 238-son**
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ogahiy#Manbalar>